

DİLLER İÇİN ORTAK BAŞVURU METNİ (OBM) ÇERÇEVESİNDE WEB 2.0 TABANLI ÇEVİRİ YAZILIMLARININ ORTAÖĞRETİM FRANSIZCA ÇEVİRİ EĞİTİMİNDE KULLANILMASI

Osman COŞKUN*

Özet

Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni(OBM) Avrupa Konseyi tarafından yabancı dil öğrenimi ve öğretimi için yabancı dil dersinin uygulanmasına dair, karşılaştırılabilir standartlar getirmiştir. Ülkelerarası bir çalışmanın ürünüdür. OBM, çeviri çalışmalarına ilk bakışta fazla önem vermiyor gibi görünmektedir. Dil öğretimi bir bütün olarak değerlendirildiğinde çeviri çalışmalarının göz ardı edilmemesi gerekliliği ortadadır. Yöntem olarak dil kullanıcılarını sosyal bağlamdan ayrı tutmayan bir anlayışla eylem odaklı yaklaşımın benimsenmesi teknolojik gelişmelere de daha fazla duyarlı olunması sonucunu doğurur. Bu nedenle web tabanlı çeviri yazılımlarının eğitim ortamına uyarlanması kaçınılmazdır. Özellikle ortaöğretim düzeyinde bu tür yazılımların çeviri eğitimi bağlamında kullanılması içinde bulunduğumuz çağın gerekliliğidir.

Anahtar Kelimeler: çeviri eğitimi, obm, çeviri yazılımı, ortaöğretim

UTILIZATION OF TRANSLATION SOFTWARE WEB 2.0 IN TRANSLATION ACTIVITIES OF FRENCH COURSE BASED ON COMMON EUROPEAN FRAMEWORK OF REFERENCE FOR LANGUAGES (CEFR) IN SECONDARY EDUCATION

Abstract

Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) by the European Council of foreign language learning and teaching is a work that comparable standards. It is the product of a study international partnership. CEFR, is perceived that, does not seem to give importance to translation work at first glance. Considering as a whole foreign language teaching, It is clear that translation studies should not be overlooked. Action-oriented approach not separate to language user from their social contexts. So, we need to be more responsive to technological developments. Therefore, the adaptation of web-based translation software to the educational environment is inevitable. Especially, in the context of education of translation at the secondary level of education is required and our age is in need of.

Key Words: education of translation, CEFR, translation software, secondary education

1. Giriş:

Yabancı dil öğretiminde çeviri eğitimi yüzyıllardır üzerinde çalışmalar yapılan ve gelişime açık bir alandır. Bu nedenle teknolojik gelişmelerden etkilenmesi kaçınılmazdır. Nitekim son yirmi yılda çeviri eğitimine katkıda bulunan birçok teknolojik gelişme yaşanmıştır. Elektronik sözlükler, makine

* Dr.

destekli eviri denemeleri, internet bunlardan birkaçıdır. Bilginin en hızlı şekilde transferinin mümkün olduğu günümüz toplumunda, kültürler ve diller arası bilgi aktarımı boyutunda eviri önem kazanmaktadır. Bu hıza ayak uydurmak için eviri yazılımları her gün biraz daha geliştirilmektedir. Bu gelişmelere eviri eğitimi bağlamında duyarsız kalmak imkansızdır. Yabancı dil ğretiminde yöntemlerin gelişimine paralel olarak ğretim programları ve materyellerde değişim ve gelişme göstermektedir. Türkiye açısından konuyu ele aldığımızda ortaöğretim düzeyinde yeni programlar, ders kitapları ve materyaller hazırlanarak bu gelişmelere ayak uydurulmaya çalışılmaktadır. Bu alışmalar sırasında web tabanlı eviri yazılımlarının eviri eğitimi bağlamında kullanılması özellikle ortaöğretim düzeyinde eğitim ortamına uyarlanması kaçınılmazdır.

2. Çalışma

Bu alışmada OBM bağlamında çevirinin yeri ele alınacak, eviri yazılımlarının alanında kullanımı irdelenerek, bu yazılımların ortaöğretim düzeyinde Fransızca eviri eğitiminde yöntemsel olarak kullanılabilirliği konusu üzerinde durulacaktır.

3. Yöntem

Bu alışma eviri yazılımlarının gelişimi ve alanda kullanımından hareketle, obm temelli eylem odaklı dil ğretimi çalışmalarında ortaöğretim düzeyinde nasıl kullanılabilirliği üzerine kurulu bir eviri eğitimi araştırmasıdır. Kaynak taraması temeline dayanmaktadır. Konu ile ilgili kaynaklar ve web tabanlı çalışmalar irdelenerek, özü hakkında bir ereve çizilecektir. Çeviri yazılımlarının eğitim ortamında ortaöğretim düzeyinde kullanılabilirliği üzerine değerlendirmeler yapılacaktır.

4. Bulgular

1991'de uluslararası bir sempozyumla İsviçre'de temelleri atılan OBM 1993-1996 yılları arasında uluslararası bir çalışma grubu tarafından hazırlanmış, 1997 yılında Avrupa Konseyi üyelerince onaylanmıştır. 2001 yılında gözden geçirme ve ilavelerle İngilizce, Fransızca, Almanca ve Portekizce'ye çevirilerek yayınlanmıştır. 2009 yılında MEB/TTKB tarafından Türkçeye çevrilmiştir. 2013 yılında Alman Kültür Merkezi tarafından bir başka Türkçe evirisi daha yayınlanmıştır.

OBM'nin giriş bölümünde bazı amaçlar şu şekilde ifade edilmiştir.

- 1.Diller için ğretim programı ve başvuru kaynakları gelişirmede, sınav ve ders kitapları hazırlamada temel olacak ortak başvuru kaynağı sağlama.
- 2.İletişim amaçlı dil kullanımında dil öğrenenlerin neleri öğrenmeleri gerektiğini betimleme.

- 3.Etkin dil yetisine sahip olmada gerekli bilgi ve becerileri sınıflandırma.
- 4.Dili destekleyen kültürel bağlamlara yer verme.
- 5.Öğrenmenin her aşamasında ve hayatın her anında dil öğrenenlerin kaydettikleri ilerlemelerin ölçülebilmesine imkân veren dil yeterlilik düzeylerinin tanımlanması.
- 6.Eğitim sistemlerindeki farklılıklardan kaynaklanan sorunlara çözüm getirme.
- 7.Yöneticiler, program geliştirme uzmanları, öğretmenler, öğretmen formatörleri, sınav hazırlama komisyonları için kaynak bir eser sunma.
- 8.Hedef, içerik ve yöntemlerin kesin tanımları için ortak bir temel ortaya koyarak dersler, ders kapsamı ve özelliklerin şeffaflığını sağlayarak modern diller alanında uluslararası düzeyde eşgüdümü artırma(Conseil de l'Europe,2001:9).

OBM çeviri etkinliklerini hem bir yeti hemde bir üretim faaliyeti olarak görmektedir. Öyleki bu faaliyetler sayesinde herhangi bir nedenle birbirleriyle direkt olarak iletişim kuramayan kişiler arasında iletişimi, işbirliğini mümkün kıldığını belirtir(Conseil de l'Europe,2001:18). Burada belirtilen çeviri etkinliklerini şu şekilde sıralayabiliriz.

Yazılı çeviri

Sözlü çeviri

Anlatılanları başka sözcüklerle anlatma

Özet çıkarma

Söylenenleri kaydetme

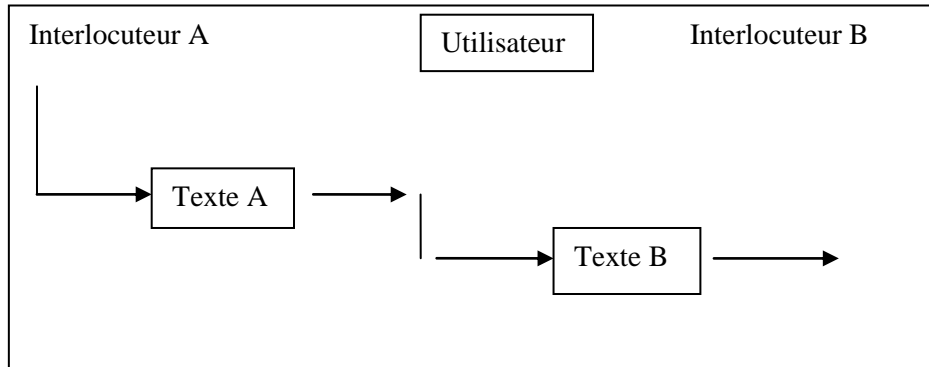
Diğer insanlara kaynak metne ulaşma imkanı sunma(Conseil de l'Europe, 2001:18)

Ayrıca bu OBM'de çevirinin toplumların işleyişinde önemli bir rol üstlendiğine vurgu yapıldığını görebiliriz.

Ağıldere YÖK (Yüksek Öğretim Kurumu) tarafından hazırlanan programa göre, Türkiye'deki üniversitelerin Fransızca yabancı dil bölümlerinde öğrenciler Fransızca'dan Türkçe'ye ve Türkçe'den Fransızcaya olmak üzere 2 tane çeviri dersini almak zorunda olduklarını belirtmektedir. (Ağıldere, 2006: 8-9)

OBM'de çeviri etkinliklerinde birisi olan yazılı çeviriyi şu şekilde şematize etmiştir(Conseil de l'Europe, 2001: 79).

Şekil 1:Yazılı Çeviri

Bu şemada Dil kullanıcısı(utlisateur) çevirmen yerine kullanılmıştır. Çevirmen A metnine (Texte A) kaynaklık edenin, hazırlayanın(Interlocuteur A) eserini, çalışmasını, vb. okuyucunun anlayacağı dile B metnine (Texte B) aktarımını yaparak bilgi alışverişini/iletişimi gerçekleştirir.

Günümüz yabancı dil öğretim metotları dilin aktif kullanımına yönelik eylem odaklı bir yaklaşım üzerine odaklanmıştır. OBM tarafından da benimsenen bu yaklaşım, dil öğrenenlerin verilen bir görevi(tâche/task) gerek dilsel gerek sosyal olarak tamamlayabilme kapasitesini geliştirme üzerine kurulduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu metodoloji üzerine inşa edilmiş program, ders kitapları ve diğer kaynaklar çeviriyi bir handicap olarak değerlendirmektedir. Alan uzmanları tarafından da bahse konu yaklaşımlara uygun olmadığı gerekçesiyle çeviri etkinlikleri kullanmaktan kaçınılmaktadırlar. Oysaki bir yabancı dil öğrenme, zihinsel yapı açısından baktığımızda, kağıt üzerinde değil beynimi üzerinde gerçekleştirdiğimiz bir çeviri etkinliği değil midir?

Franíc, çeviri bölümündeki öğrenciler ile yaptığı uygulamalı çalışmada, öğrencilerin çalışma sonunda yaptıkları çevirileri daha da mükemmelleştirmeleri ve güzelleştirmeleri gerektiğinin farkında olduklarını belirterek, OBM'nin çeviri çalışmalarında da kullanılabilir detaylı betimlemeler ve yeni uygulamalar öneren bir yol çizdiğini belirtmektedir(Franíc, 2011:48)

Karaman ve arkadaşları Web 2.0 terimini şöyle açıklar ; ilk kez 2004 yılında medya tarafından yapılan bir konferansta Tim O'Reilly tarafından dile getirilmiş ve dünyada yeni bir akımın doğduğuna işaret edilmiştir. (Aslan Bora) "Web 2.0, Web ortamına yeni teknolojik destekler veya uygulamalar katmaktan ziyade var olan Web teknolojisini daha kolay kullanılabilir veya daha fonksiyonel hale getirebilmek için ortaya konulan eğilimleri ifade eder. Web 2.0 terimi, kullanıcıların mevcut Web içeriklerini üretebildiği ve değiştirebildiği yeni bir miladı temsil eder. Çünkü Web 2.0 bilginin oluşturulması ve paylaşımı konusunda radikal bir değişikliktir"(Aktaran ; Aslan vd : 2011,)

Çalışmamıza konu olan web 2.0 çeviri yazılımlarının bir çoğu bilgisayar hafızasına kayıt etmeden internet erişiminin bulunduğu durumlarda ortak kullanıma açık programları içinde barındırır. Şimdi Çeviri yazılımlarının makine çevirileriyle başlayan gelişimine bir göz atalım.

Makine çevirisinin gelişimi ilk elektronik bilgisayarların tasarlandığı 1940'larda başlamıştır.1949'da Mart ayında Rockefeller Kuruluşu'nda doğal bilimler yöneticisi Warren Weaver makine çevirisi kavramını oluşturan Almanya'nın gizemli şifreleme makinelerince üretilen askeri kodları çözmek amacıyla İngilizlerin öncü Colossus bilgisayarlarını kullanmasından oldukça etkilenmiştir. Weaver "Önümde Rusça yazılı bir metin var, ama aslında İngilizce yazılmış ve bazı garip sembollerle kodlanmış gibi davranacağım. Tüm yapmam gereken metinde yer alan bilgiyi ele geçirmek için koddan kurtulmaktır" şeklinde bir not yazmıştır(Yet, 2013).

ABD hükümeti tarafından bu çalışmaların kısa ve orta vadede hiçbir geleceği görülmediği kanaatli bir raporun yayınlanmasının ardından 1966 yılında durduruldu. Makine çevirisi 80'li yılların başlarında yeniden canlandı. O yıllarda

tahmini % 60 güvenilirliği olan "Bilgisayar destekli çeviri" uygulamaları, istenilen başarıyı yakalayamamıştır. Bu alan gerekli ilgiyi 90'lı yılların sonunda artan web siteleri sayesinde görmeye başladı(Annuaire, 2013).

Tabi bu gelişimin sonunda farklı sakinlerinde doğmaya başladığı gözden kaçmayan bir gerçekliktir. Bunlardan biri web sitelerinin kopyalarının yapılması ve içerik değişiklikleriye aktif hale getirilmesidir. Çeviri yazılımlar 2004 yılından itibaren internet ortamında kullanıcılar tarafından da içine veri ve bilgi girişi yapılabilmesi neticesinde farklı bir boyut kazandı. Böylece kullanıcılar kendi alanlarında yapmış oldukları çeviri terminolojisini web tabanlı kişiselleştirerek alanı daha verimli kullanmaya başladılar.

Bir çeviri yazılımı geliştirmek için iki türlü yöntem vardır :

1. Dilbilgisi kurallarına ve kelimesi kelimesine çeviri yapan yazılımlar : Bunlara kuralcı yazılımlarda diyebiliriz. Bu yazılımlarda çeviri kelimenin anlamını ve dilbilgisi kurallarını bir araya getiren bir mantıkla çalışır. Sözlük türü yazılımlarda daha sık kullanılır. Hata payı yüksek, güvenilirliği düşüktür.

2. Dilbilimsel yöntemleri içine alan algoritmik çeviri yapan yazılımlar : Bu tür yazılımlar matematiksel işlemlerle dilbilim yöntemlerinin karmaşık yapılarda biraraya getirildiği istatistikler süreçleri ihtiva eden yazılımlardır. Profesyonel çeviri yazılımları bu mantıkla çalışır. Bu yöntemde hazırlanan yazılımların hata payı diğerine yazılım türüne oranla daha düşük, güvenilirliği daha yüksektir.

Her geçen gün bu alana yeni oyuncuların dahil olduğunu görüyoruz. Genel olarak sıkça başvurulan bazı web tabanlı çeviri yazılımlarını şu şekilde listeleyebiliriz.

- Google translate
- Bing translator
- Systran
- Ta reverso
- Babelfish
- Free translation
- Im translator
- Online translator
- T-Labs
- SDL trados
- Dejã vu
- Star transit
- Wordfast

Çeviri yazılımları alanında hem çevrim içi hem web tabanlı çalışmalar katlanarak artmaktadır. Yukarıdaki listede sözlük yazılımlarına yer vermedik. Yine bu alanda birçok çevrim içi ve web tabanlı çalışmalar birbiri ile yarış halindedir. Bu motorlarca yapılan çeviriler hala güvenilirlik ölçeğinde belli bir sınırı aşmaktan

uzak olsada çevirmenlerin en çok başvurdukları kaynaklar olarak göze çarpmaktadır. Genel olarak web tabanlı sözlükleri sayacak olursak çevirmenlerin ne derece bu alandan yararlandıkları daha iyi anlaşılacaktır. Profesyonel çevirilerde çeviri yazılımlarının yaptığı çeviri dikkatlice kontrol edilir. Bu alanın uzmanları yapılan çeviriye dilbilimsel öğeler bakımından her yönüyle nasıl kontrol edeceklerini çok iyi bilmelidirler. Aksi takdirde yapılan çevirilerin güvenilirliği sorunu karşılarına çıkabilir.

MEB(Milli Eğitim Bakanlığı) tarafından hazırlanan güncel ortaöğretim 1,2. ve 3. Yabancı dil Fransızca öğretim programı(MEB, 2011) incelediğinde çeviri alanı ile ilgili hiçbir etkinliğe yer verilmediği açıkça görülmektedir. Bu aşamada sorun öğretim programları ve ders kitaplarında alan bazında çalışmalara yer verilmesi gerekmektedir. Yabancı dil öğrenenlerin bu açıdan ufkunu genişletmelerine yardımcı olmak gereklidir. Örneğin öğrenciler kendi yaşlarıyla web 2.0 tabanlı İnternet ortamında öğrendikleri dilde iletişim ve etkileşim içine girebilirler. Hatta isterlerse aynı anda birçok dillerde de iletişim kurma yeteneklerini geliştirebilirler.

Bu tür çalışmalara kolaydan zora doğru, basitten karmaşığa doğru anlayışıyla başlamakta yarar vardır. Basit sözlük uygulamalarını öğrencilerin kullanımına sunmak veya onları bu konuda yönlendirmek gereklidir. Ders işleniş sırasında çeviri etkinliklerinde çeviri motorlarının kullanımına yönelik basit bilgiler öğrencilerle paylaşılmalıdır. Yeni başlayanlar için sadece kendini, ailesini tanıtmak vb. gibi OBM’de belirtilen A1 düzeyindeki kazanımlar kullanılmalıdır. Bu yapılar içinden öğrencinin öğrenmek istedikleri farklı cümleleri çeviri yazılımlarından destek almalarını istenerek ders dışında bir araştırma projesi veya performans ödevi verilebilir. Daha sonra öğrencilerin yaptığı çalışmaların ders içinde mutlaka ortak bir çalışma ile kontrolü gerekir. Aksi takdirde öğrenciler, çeviri yazılımlarından edindikleri bütün verilerin doğru olduğu gibi bir kanıya varabilirler. Bu açıdan bu tür yazılımların eksiklikleri olduğunu da vurgulamakta yarar vardır.

Kısaca Çeviri yazılımlarının ortaöğretim çeviri etkinliklerine katkısı şu başlıklar altında toplanabilir.

- Yabancı dil edinimi çalışmalarında çeşitlilik sağlar.
- Bir anda birden çok dili iletişim aracı olarak kullanılmasına imkân sağlar.
- İlgi alanlarında dünyanın birçok yerindeki farklı bilgilerden kabaca faydalanabilirler.
- Zamandan tasarruf ederler.
- Enerjiden tasarruf ederler.

5. Sonuç

Günümüzde büyük devlet kuruluşlarının, çok uluslu şirketlerin, teknoloji devlerinin, hemen her alanda web tabanlı çeviri yazılımlarının kullanımı yaygınlaşmıştır. Bilgi ve teknolojinin her geçen saniye katlanarak arttığı çağımızda bütün bu değişimlere ayak uydurmak, bir metnin başına geçerek onu istenilen dile çevirmekle artık pek mümkün görünmüyor. Zira işin çeviri yaptıran kişi, kurum ve

kuruluşlara maliyetinden öte, maaşlı çalışan bir çevirmenin günlük ortalama 15000 ile 20000 karakterlik bir çeviriden öteye geçmesi pek de mümkün görünmemektedir. Görüldüğü üzere artık bu tür büyük ölçekli çeviri işlerine ne zaman, ne kağıt ne de maliyet ayrılabilceği yadsınamaz bir gerçekliktir. Bu olguyu bir örnekle açıklamaya çalışalım: Çok uluslu ticaret yapan bir firmayı düşünelim. Günlük iş hacmi bakımından orta ölçekli olduğunu varsayalım. Gün içinde 3-5 farklı dilde iş yetiştirmesi gereken satışın olduğu bir ortam. Bu iş yeri 3-5 tecüman mı bulundurmalı yoksa bir tecüme bürosuna dakikalar içerisinde geri dönüt alması gerektiği 3-5 dilde bir tercüme hizmeti mi satın almalı? Acaba tüm bunların maliyeti ne olurdu? İşte tam da bu sebeplerden dolayı bu çeviri yazılımlarından nasıl yararlanılması gerektiği konuları günümüzde en azından ortaöğretim(lise) düzeyinde öğretim programlarına dahil edilmesi yararlı olacaktır. Kanaatimizce bir an önce yetkili organlarca karar verilip ders ve öğretim programlarında bu tür faaliyetlere yer vermek gereklidir.

KAYNAKÇA

Ağildere, Suna. (2006), *La traduction dans l'enseignement du français langue étrangère d'après le Cadre européen commun de référence pour les langues (Yabancı Diller için Avrupa Birliği Ortak Başvuru Metni'ne göre Fransızca öğretiminde çevirinin yeri)*, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara.

Aslan Erdiñç, Kuşcu Ertan, Coşkun Osman (2012) Sosyal Medya'nın Fransızca Üzerine, Etkileri, *VIII. Ulusal Frankofoni Kongresi' Namık Kemal Üniversitesi, 16-18 Mayıs 2012.*

Conseil de l'Europe. (2001), *Cadre européen commun de référence pour les langues(CECR)*. Didier, Paris.

Franić, Ivana. (2011), Le concept de médiation proposé par le CECR : les représentations des apprentis traducteurs sur la médiation, *Synergies Europe n° 6 - pp. 39-49*

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2011), *Ortaöğretim Kurumları Fransızca Dersi Öğretim Programı*, MEB, Ankara.

Annuaire. (2013,)<http://www.lesannuaires.com/traduction.html> (Erişim Tarihi : 22. 11. 2013)

Sys tran. (2013) <http://www.systran.fr/systran/entreprise/technologie/avantage-de-la-traduction-automatique/> (Erişim Tarihi : 20. 11. 2013)

Yet çeviri. (2013) <http://www.yet.com.tr/bilgisayar-destekli-ceviri-araclari/>(Erişim Tarihi : 22. 11. 2013)